

Andrzej Wiśniewski

"Klauzula porządku publicznego w prawie międzynarodowym prywatnym", M. Sośniak, Warszawa 1961 : [recenzja]

Palestra 6/3-4(51-52), 141-143

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Końcowe rozważania dotyczą doświadczeń polskich w zakresie nadzoru ogólnego prokuratury. Autor przedstawia tu rozwój ustawodawstwa o nadzorze ogólnym i rozwój tej instytucji w praktyce, przedstawia strukturę i kadry nadzoru oraz daje ocenę obecnego stanu.

Na zakończenie pracy autor wysuwa szereg wniosków *de lege ferenda*, gdzie m. i. postuluje ustawowe określenie zasad postępowania sprawdzającego, jakie jest stosowane przez prokuratora w trybie nadzoru, postuluje wyraźnie określenie metod i form działania prokuratora w trybie nadzoru wobec organizacji spółdzielczych i społecznych oraz wobec obywateli i objęcie nadzorem ogólnym aktów (decyzji) władz szczebla centralnego (ministerstw i równorzędnych) bez żadnych ograniczeń, postuluje też zagwarantowanie prokuratorowi prawa udziału — z głosem doradczym — w sesjach rad narodowych i posiedzeniach organów tych rad, a także organizacji i instytucyj.

K. Potrzebowski, W. Żywicki: *Sądownictwo polubowne. Komentarz dla praktyki*. Wyd. Prawn. Warszawa 1961, s. 108.

Odstępstwem od zasady rozstrzygania spraw cywilnych przez sądy państwowe, odstępstwem przewidzianym prawie we wszystkich ustawodawstwach, jest możliwość rozpoznawania tych spraw w określonych wypadkach przez sądy polubowne. Także w ustawodawstwie polskim sprawy cywilne mogą być rozstrzygane przez sądy polubowne na zasadach określonych w kodeksie postępowania cywilnego.

W okresie powojennym nie ukazało się u nas żadne specjalne opracowanie poświęcone działalności tych sądów, opracowania zaś przedwojenne są trudno dostępne i w pewnej mierze utraciły już aktualność. Toteż zadaniem omawianego komentarza jest wypełnienie powstałej luki oraz zebranie rozproszonego po rozmaitych publikacjach powojennego orzecznictwa. Komentarz przeznaczony jest na potrzeby praktyki, pominięto więc w nim krytyczne ujęcie tematu i omówienie sporów doktrynalnych dotyczących wielu zagadnień.

Praca składa się z czterech części.

W części I pt. Ustrój sądów polubownych omówiono właściwość sądów polubownych, zapis na sąd, stanowisko sędziego polubownego i zakres stosowania prawa materialnego.

Część II dotyczy postępowania przed sądem polubownym (tryb postępowania, dowody, wyrokowanie, ugoda).

W części III omówione jest postępowanie incydentalne, pomoc sądowa, zabezpieczenie powództwa, wykonalność wyroku.

Część IV pt. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego dotyczy zakresu skargi i terminu do jej wniesienia, podstaw skargi o uchylenie wyroku (brak zapisu lub jego wady, pozbawienie możliwości obrony, naruszenie przepisów o postępowaniu, wadliwość wyroku, przyczyny stanowiące podstawę wznowienia postępowania), postępowania przed sądem państwowym oraz skutków uchylenia wyroku sądu polubownego.

M. Sośniak: *Klauzula porządku publicznego w prawie międzynarodowym prywatnym*. Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk. PWN. Warszawa 1961, s. 256.

Funkcja klauzuli porządku publicznego w dziedzinie prawa międzynarodowego prywatnego polega na wyłączeniu zastosowania obcych przepisów (wskazanych —

w normach kolizyjnych — jako właściwe) na tej podstawie, że zastosowanie to prowadziłyby do następstw sprzecznych z porządkiem publicznym lub — jak wyrażają się inni — z porządkiem prawnym danego państwa, tj. z najogólniej pojmowanymi zasadami ustroju prawnego i społecznego. Problematykę tę przedstawia wszechstronnie i ciekawie M. Sośniak, opierając się na bogatej literaturze przedmiotu.

Po przedstawieniu genezy klauzuli porządku publicznego autor omawia koncepcję „norm wyłączających” na terenie ustawodawstwa i porozumień międzynarodowych, ujęcia ograniczeń w stosowaniu obcego prawa, zagadnienie porządku publicznego w praktyce i doktrynie anglosaskiej. W dalszym toku wywodów autor wskazuje na blankietowy charakter klauzuli porządku publicznego i przedstawia problematykę klauzuli w odniesieniu do poszczególnych działów prawa międzynarodowego. Porządek publiczny własny i aktualny, „międzynarodowy” i interlokalny porządek publiczny oraz podstawy i metody zastosowania klauzuli są przedmiotem rozważań w następnych rozdziałach. Końcowe partie książki poświęcone są problematyce klauzuli porządku publicznego w państwie radzieckim i w stosunkach pomiędzy państwami socjalistycznymi, przedstawieniu skutków zastosowania klauzuli oraz wskazaniu perspektyw klauzuli na przyszłość.

Wskazując na miejsce klauzuli wśród innych reguł prawa międzynarodowego prywatnego autor stwierdza, że nie wchodziłaby ona w ogóle w grę, gdyby na podstawie „normalnych” reguł nie zostało wskazane — jako właściwe — prawo obce. Jest więc klauzula w jakiś sposób podporządkowana innym regułom, choć z drugiej strony od jej werdyktu uzależnione jest ich normalne funkcjonowanie. Nie stanowi zatem takiej samej normy kolizyjnej jak inne. Klauzula jest „filtrem” obcego prawa, ale znaczenia jej nie można zredukować do roli jakiejś technicznej poprawki, doczepianej do „normalnych” norm kolizyjnych. Działanie jej bowiem opiera się na poważnych momentach merytorycznych, treść porządku publicznego napełnia się podstawowymi dla danego państwa zasadami prawnymi, nadużycia zaś w posługiwaniu się nią mogą podkopać, a nawet uniemożliwić międzynarodową współpracę.

Podkreślenie „wyjątkowości” powoływania się na klauzulę niewątpliwie spełnia dodatnią funkcję. Jednakże wyjątkowość faktu powoływania się na klauzulę nie oznacza wcale, by przepuszczenie obcego przepisu przez „filtr” naszego porządku prawnego miało stanowić coś wyjątkowego. Państwo, godząc się na zastosowanie na swoim terenie obcych norm, jest w całej pełni uprawnione do badania zgodności tego zastosowania z porządkiem panującym na swoim terytorium, owa więc funkcja kontrolna, jaką zlecono sędziemu, nie zawiera w sobie nic wyjątkowego. Sędzia powinien wprawdzie dążyć do tego, by jak najrzadziej posługiwać się tym orężem, ale samo badanie; czy właśnie w konkretnej sytuacji nie zachodzi jeden z tych rzadkich wypadków, jest konieczne przy każdym dopuszczeniu na nasz grunt zastosowania przepisu obcego systemu.

Poważne różnice ideologiczne, społeczne i ustrojowe pomiędzy państwami są bezspornym faktem. Faktem jest również dążenie — pomimo tych różnic — do coraz większego pogłębiania współpracy międzynarodowej, ale, oczywiście, bez natychmiastowego niwelowania tych różnic. Z tego względu klauzula porządku publicznego długo jeszcze będzie przydatna. Jednakże już dziś istnieje podstawa do likwidacji w części świata klauzuli porządku publicznego. Przykładu na to dostarczają stosunki panujące w obozie socjalizmu. W miarę umacniania się tego obozu zanika nie tylko potrzeba posługiwania się klauzulą w praktyce, ale

również potrzeba jej ustawowego formułowania w odniesieniu do wzajemnych stosunków tych krajów.

A. Kopff: *Dzieło sztuk plastycznych i jego twórca w świetle przepisów prawa autorskiego. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Rozprawy i Studia. Tom. XXXVI. Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków 1961, s. 194.*

Autor pracy postawił sobie za zadanie przedstawić całokształt stosunków prawnych związanych z powstaniem oraz ekonomiczną eksploatacją dzieł plastycznych. Takie ujęcie tematu zdecydowało o konstrukcji pracy, która dzieli się na dwie części: część pierwsza poświęcona jest analizie dzieła plastycznego, a część druga — zagadnieniom prawnym.

Autor odróżnia w pracy trzy zasadnicze grupy utworów: utwory artystyczne, dzieła naukowe i wynalazki. Dzieła plastyczne, którym poświęcona jest praca, znajdują się w grupie dzieł artystycznych. Jednakże analiza obowiązującego w Polsce stanu prawnego w zakresie prawa autorskiego, jaką przeprowadza autor w książce, poświęcona jest w znacznej mierze podstawowym konstrukcjom tego prawa. Zdaniem autora dopiero na tle tych podstawowych konstrukcji można zająć się szczególnymi problemami prawnymi pojawiającymi się w dziedzinie twórczości plastycznej. W pracy jest więc omówiony przedmiot prawa autorskiego, treść tego prawa, ochrona autorskich dóbr osobistych oraz dóbr majątkowych. Wiele uwagi poświęca także autor omówieniu sytuacji prawnej twórcy dzieła macierzystego i twórcy dzieła zależnego oraz prawu ograniczonego uprzywilejowania.

Szereg rozważań autora kończy się wnioskami dotyczącymi przedmiotu prawa autorskiego, jego zasadniczej konstrukcji oraz ochrony prawnej, dotyczącej zarówno dóbr osobistych, jak i interesów majątkowych. I tak autor wskazuje m. i., że autorskim dobrem osobistym, chronionym w myśl ustawy, jest całość osobistego stosunku twórcy do jego autorskiej działalności, a przedmiotem autorskiego prawa majątkowego jest utwór pojęty jako zespół warstw lub jego poszczególne warstwy składowe. Treścią praw autorskich majątkowych (przenoszalnych) jest prawo do wyłącznego rozporządzania przedmiotem praw autorskich. Źródłem prawa autorskiego — poza wyjątkowymi sytuacjami — jest twórczość, przez którą ustawa wiąże prawa autorskie z osobą twórcy. Twórca jest uprawniony w takim zakresie, w jakim może wylegitymować się wynikiem swej twórczej działalności. Obok prawa do wyłącznego rozporządzania przedmiotem praw autorskich tkwią w prawie autorskim elementy prawa autorskiego nieprzenoszalnego. Prawo to ma za przedmiot interesy majątkowe trwale związane z osobą twórcy. Dzieła plastyczne, w przeciwieństwie do innych utworów artystycznych, są szczególnie silnie powiązane z przedmiotami fizycznymi, co rodzi szereg problemów charakterystycznych dla twórczości plastycznej.

Na zakończenie pracy autor wysuwa różne wnioski *de lege ferenda*.

L. Ehrlich: *Suwerenność a morze w prawie międzynarodowym. Wyd. Prawn. Warszawa 1961, s. 234.*

Zagadnienie suwerenności na obszarach morskich jest obecnie jednym z najbardziej aktualnych zagadnień prawa międzynarodowego. Dążenie wielu państw do zapewnienia sobie wyłącznego prawa do eksploatacji bogactw znajdujących